

DYNAMICZNE ZMIANY GÓRNOREGŁOWYCH ŚWIERCZYN

dr inż. Jan Loch

Pracownia Naukowo-Edukacyjna GPN

Dlaczego świerki zaczęły zamierać na tak dużą skalę?

Proces chorobowy pojedynczego organizmu, a tym bardziej zbiorowisk roślinnych jest zwykle złożony i składa się na niego wiele przyczyn. Do tych głównych zaliczyć należy stan odporności, strukturę gatunkową i wiekową lasów, ich naturalność, dostosowanie do siedliska,

stopień uwilgotnienia gleby, ekstremalne zjawiska pogodowe i masowe wystąpienia owadów.

Obserwując reakcje wielu gatunków roślin, szczególnie drzewiastych, można zauważyć procesy zamierania drzewostanów w różnych rejonach kuli ziemskiej. Coraz więcej danych potwierdza opinię sporej grupy naukowców o globalnym ociepleniu klimatu i jego wpływie na świat roślin i zwierząt. Prawdopodobnie zamieranie świerczyn w polskich górach to

także skutek zmian klimatu.

Czy problem dotyczy tylko świerczyn gorczańskich?

Turysta wędrujący szlakami beskidzkimi z pewnością zauważy, że lasy świerkowe od Beskidu Śląskiego aż po Beskid Sądecki zamierają na dużą skalę. Dotyczy to zwłaszcza wyższych położenia górskich. Im dalej na zachód, tym skala tego zjawiska wzrasta. Najwięcej drzewostanów świerkowych usunięto w Beskidzie Śląskim i Żywieckim. Poza obszarami ochrony ścisłej parków narodowych i rezerwatów przyrody, w lasach gospodarczych drzewa obumierające, zasiedlone przez korniki, czy też drzewa obalone przez huraganowe wiatry są wycinane i wywożone z lasu, a powstałe zręby zupełne, w przypadku braku odnowienia naturalnego, są odnawiane sztucznie, zgodnie z zasadami hodowli lasu.

Chociaż obumiera drzewostan las będzie trwał nadal

Na obszarze Gorczańskiego Parku Narodowego mamy okazję oglądać naturalny proces zamierania i odradzania się lasu. Zamiast zrębów zupełnych i sztucznych nasadzeń na dużych obszarach występuje obumarły drzewostan, pod którym zaczyna jednak sukcesywnie wznosić się nowe pokolenie lasu.

Badania w Gorcach pokazują, że chociaż zamierają stare drzewa las nie przestaje istnieć. Proces naturalnego odnawiania lasu rozpoczął się tutaj znacznie wcześniej. Obsiało się nowe pokolenie drzew. W ciągu 15 lat obserwacji (1992–2007) prowadzonych przez Pracownię Naukowo-Edukacyjną na stałych powierzchniach, w obszarach świerczyn górno-reglowych zagęszczenie podrostów (młode drzewka o wysokości >0,5 m i o grubości do 7 cm) wzrosło z **700 do 2200 sztuk na 1 ha**. Kilkakrotnie więcej jest nalotów (drzewka do 0,5 m wysokości). Oprócz świerka i jarzębiny, które dominują w składzie gatunkowym odnowień,

obsiewają się jeszcze buk, jodła i jawor, co świadczy o naturalnym różnicowaniu udziału tych gatunków w przyszłych lasach i naturalnej dynamice kształtowania zasięgu pionowego zbiorowisk leśnych.

„Martwe drewno” ważny element ekosystemu leśnego

W odnawianiu lasu szczególnego znaczenia nabiera ilość pozostawionych, stojących, mar-

twych drzew i rozkładających się, powalonych kłód, określanym mianem „martwego drewna”. Przeżywalność młodego pokolenia obsiewającego się na leżących, próchniejących kłodach i pniach jest większa niż na glebie szczelnie zarośniętej przez darnie traw, borówki czernicy czy łany paproci. Oprócz tego stają się one ważnym siedliskiem, a nawet środowiskiem życia dla wielu organizmów: śluzowców, grzybów, porostów, mchów, bez-

kregowców. W nich wykuwają swoje dziuple dzięcioły, między innymi tak rzadkie gatunki, jak **dzięcioł trójpalczasty** i **białogrzbiety**. Z tych dziupli jako miejsc lęgowych korzystają później sowy: **włochatka** i **sóweczka** jedne z mniejszych gatunków sów zaliczanych do ginących i zagrożonych w całej Europie. Pod korą obumierających i martwych świerków żyje także wiele drobnych organizmów pomagających Służbie Parku w walce z kornikiem drukarzem i innymi owadami odpowiedzialnymi za współczesny obraz karpackich lasów.

Dajmy szansę przyrodzie

Pozostawione obszary z obumarłym drzewostanem nie są z pewnością „martwym lasem”. Nie przestał istnieć ekosystem, w którym drzewostan jest jednym z elementów składowych. Las wszedł w etap przejściowy, który w rozwoju lasu nazywa się fazą odnowienia. Dzięki dopływowi dużej ilości światła do dna lasu bujniej rozwija się runo. Więcej w nim borówki czarnej, której owoce są ulubionym pokarmem **głuszca**. Czas pokaże, czy nowe pokolenie drzew ukształtowane mądrością natury będzie lepsze od sztucznych drzewostanów hodowanych nawet w najlepszej wierze przez człowieka. Park narodowy to taki skrawek Ziemi, gdzie przyroda powinna mieć szansę naturalnego rozwoju niezależnie od oczekiwań i prognoz kogokolwiek.

